

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત વડી અદાલત, અમદાવાદ ખાતે

ફોજદારી અપીલ નં. ૧૫૬૬ વર્ષ ૨૦૦૬

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

=====

૧. શું સ્થાનિક અખબારોના અહેવાલદાતાઓને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે ?

૨. રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવાનું કે નહીં?

૩. શું ન્યાયમુર્તીશ્રીઓ ચુકાદાની ઉચીત નકલ જોવા ઈચ્છે છે?

૪. શું આ મામલે ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ની વ્યાખ્યા અંગે અથવા તેના અંતર્ગત કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાનૂની નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે?

પ. શું તેને સીવીલ જજને પરિપત્રિત કરવામા આવે ?

=====

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

બલપંત છગનભાઈ રાઠોડ, સહાયક પી. કોન્સ્ટેબલ અને ૧....

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજરી:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ માટે એમ.એસ. એમ.એચ. ભટ્ટ, વધારાના જાહેર
અભિયોજકઅધિક સરકારી વકીલ

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ - ૨ માટે શ્રી એન.વી. ગાંધી,
અધીવક્તા

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૧૧/૦૨/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ અપીલ દ્વારા, અપીલકર્તા-રાજ્યે માનનીય અધ્યક્ષ અધિકારી (૨મો ઝડપી નિકાલ અદાલત), વલસાડ (સંક્ષેપમાં, ‘નીચલી અદાલત’) દ્વારા, તારીખ : ૩૧.૧૨.૨૦૦૫ , ના રોજ ભ્રષ્ટાચાર કેસ (જૂનો) નં. ૬/૧૯૯૩ (નવો નં. વિશેષ ભ્રષ્ટાચાર કેસ નં. ૫૬/૨૦૦૨) માં આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો છે, જેમાં, માનનીય નીચલી અદાલતે મૂળ આરોપી નં. ૧ અને ૨-અહીંના પ્રતિવાદીઓને, ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૩(૧)(સી) અને ૧૩(૨) હેઠળના ગુનાની આચરણના આરોપમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. .

૨. ફરિયાદ પક્ષના કેસની સંક્ષિપ્ત હકીકતો, જેમ નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી, તે મુજબ મૂળ ફરિયાદી, જે સાંજાણકોસ રોડ્સ નજીક પાનની લારી ચલાવે છે, ૦૫.૦૪.૧૯૯૧ના રોજ એક સિકંદર ચાકુ પહેલવાન સાથે સ્કૂટર પર આવી રહ્યો હતો, તે સમયે મૂળ આરોપી નં. ૧ અને ૨એ તેમને રોકવા કહ્યું. ત્યારબાદ આરોપીઓએ તેમને પૂછ્યું કે શું તેમણે દારૂ પીધો છે અથવા દમણમાંથી દારૂ લાવ્યા છે, જેના જવાબમાં ફરિયાદીએ ના પાડી. ત્યારપછી ફરિયાદમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે બંને આરોપીઓએ ફરિયાદીને રૂપિયા ૫,૦૦૦/- ચૂકવવા કહ્યું, નહીં તો તેઓ, એટલે કે આરોપીઓ, તેમને ધરપકડ કરીને માર મારશે. ફરિયાદમાં આ પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે ફરિયાદી અને તેના મિત્ર સિકંદરે કહ્યું કે તેમની પાસે પૈસા નથી, ત્યારે આરોપી નં. ૧એ ફરિયાદીને તેની પહેરેલી સોનાની ચેઈન વેચી દેવા કહ્યું. એવું જણાય છે

કે ત્યારબાદ મામલો રૂપિયા ૪,૦૦૦/-માં નક્કી થયો. તેથી ફરિયાદી પોતાની સ્કૂટર અને સિકંદરને આરોપીઓ પાસે છોડી સાંજાણગયો. સાંજાણાતે ફરિયાદીએ પોતાની સોનાની ચેઈનરૂપિયા ૩,૦૦૦/-માં વેચી. ત્યારબાદ ફરિયાદીએ આરોપીઓને રૂપિયા ૩,૦૦૦/- આપ્યા અને બાકીના રૂપિયા ૧,૦૦૦/- એક-બે દિવસમાં ચૂકવવા સંમતિ થઈ. ત્યારપછી ફરિયાદમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ટ્રેપના પૂર્વ દિવસે આરોપી નં. ૧ ફરિયાદીની પાનની લારી પર આવ્યો અને પૈસાની બાબતમાં પૂછપરછ કરી, જેના જવાબમાં ફરિયાદીએ કહ્યું કે તે તેની વ્યવસ્થા કરી શક્યો નથી. તેથી આરોપી નં. ૧એ તેને આગામી દિવસના બપોરે ૪:૦૦ વાગ્યા સુધીમાં વ્યવસ્થા કરવા જણાવ્યું. તેથી ફરિયાદીએ ભ્રષ્ટાચાર નિરોધક બ્યુરો સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરી અને ટ્રેપ ગોઠવવામાં આવ્યો, જેમાં આરોપી નં. ૧ પકડાયો. ગુનો નોંધાયા બાદ પોલીસે તપાસ હાથ ધરી અને પૂરતા પુરાવા મળતાં આરોપીઓ સામે આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું. ટ્રાયલ સમયે, આરોપીએ દોષ સ્વીકાર ન કરતાં, ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવી.

૩. નીચલી અદાલત સમક્ષ, ફરિયાદ પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં છ સાક્ષીઓના નિવેદન નોંધ્યા.

જ. આ ઉપરાંત ફરિયાદ પક્ષે પોતાનો કેસ મજબૂત કરવા માટે કેટલાક દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા હતા, જેમ કે ફરિયાદપત્ર, છટકાની જગ્યાનું પંચનામું વગેરે.

પ. સાક્ષીઓના પુરાવા નોંધ્યા બાદ અને રેકૉર્ડ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, નીચલી અદાલતે આક્ષેપિત આદેશ પસાર કર્યો. તેથી, હાલની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

ડ. અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન અધિક સરકારી વકીલ દબપણે રજૂઆત કરી હતી કે નીચલી અદાલતે પડકારિત ચુકાદો અને આદેશ પસાર કરતી વખતે ગંભીર ભૂલ કરી છે, કારણ કે તેણે રેકૉર્ડ પરના સાક્ષ્યોને તેમના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલવ્યા નહોતા. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓની સાક્ષી તેમજ તેના દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતા, નીચલી અદાલતે આરોપીઓને તેમના પર લગાવવામાં આવેલા આરોપોમાં દોષિત ઠરવવા જોઈતા હતા. તેથી, તેમણે અપીલ મંજૂર કરવા પ્રાર્થના કરી હતી.

૭. બીજી તરફ, શ્રી ગાંધી, આરોપી નં. ૧ અને ૨-પ્રતિવાદીઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ, અપીલનો વિરોધ કરીને રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલતે રેકૉર્ડ પર રહેલી સમગ્ર સામગ્રીનું મૂલવણ કર્યા બાદ આરોપીઓને

નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો, અને તેથી આ અદાલતના હસ્તક્ષેપની કોઈ આવશ્યકતા નથી અને અપીલ રદ કરવામાં આવે.

૮. અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી. તેમજ મૂળ આરોપીના વકીલની દલીલો સાંભળી અને તેમની સહાયથી રેકૉર્ડ પરના સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું.

૯. પોતાનો કેસ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે ફરિયાદીનો બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ તરીકે પુરાવો લીધો. બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ પોતાના નિવેદન આંક-૩૪માં જણાવ્યું હતું કે લાંચની માંગણી બાદ, તેની પાસે પૈસા ન હોવાથી, આરોપી નં.૧ તેને પોલીસ વાહનમાં સાંજાણ ખાતે આવેલી તેની પાનની દુકાને લઈ ગયો, પરંતુ પાનની દુકાને નાણાં પૂરતા ન હોવાથી, આરોપી તેને એક સોનીની દુકાને લઈ ગયો, જ્યાં બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ પોતાની સોનાની ચેઈન રૂ. ૩૦૦૦/-માં વેચી. ત્યારબાદ, બચાવપક્ષના સાક્ષી - અને આરોપી નં.૧ તે જગ્યાએ પાછા આવ્યા, જ્યાં બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ નો મિત્ર, એટલે કે સિકંદર, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ ની સ્કૂટર સાથે ઊભો હતો. ત્યાર પછી, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ રકમ સિકંદરને આપી અને સિકંદરે તે આરોપી નં.૧ને આપી, જેણે તે આરોપી નં.૨ને આપી અને આરોપી નં.૨એ તે પોતાના શર્ટના ખિસ્સામાં મૂકી. જોકે, તેણે કરેલી ફરિયાદમાં, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ પોલીસ વાહનમાં સાંજાણ જવાની, સોનાની ચેઈન વેચવાની અને આરોપી

નં.૧ તથા રને લાંચ આપવાની બાબતો અંગે કોઈ વિગત આપી નથી. વધુમાં, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ ફરિયાદમાં જણાવ્યું હતું કે બાકી રકમની માંગણી આરોપી નં.૧એ કરી હતી, જ્યારે તેના નિવેદનમાં તેણે જણાવ્યું હતું કે એ જ માંગણી આરોપી નં.૨એ કરી હતી. તેથી, નીચલી અદાલતે યોગ્ય રીતે નોંધ્યું કે, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ ના કહેવા મુજબ આરોપી નં.૨એ બાકી રકમ માગી હતી, પરંતુ, ટ્રેપના દિવસે આરોપી નં.૨ રજા પર હોવાથી, તેણે જણાવ્યું કે બાકી રકમની માંગણી આરોપી નં.૧એ કરી હતી. ત્યારબાદ, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ પોતાના નિવેદનમાં વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તે એક સિકંદરભાઈ સાથે મારોલીથી આવી રહ્યો હતો, ત્યારે અહીંના આરોપીએ તેમને રોક્યા હતા અને તેની પાસે વાહનના કાગળો ન હોવાથી તેને લાંચ આપવી પડી હતી, જ્યારે પોતાની ફરિયાદમાં બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ જણાવ્યું હતું કે આરોપીઓએ આક્ષેપ કર્યો હતો કે તે, એટલે કે બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ , દાડ લેવા ગયો હતો અને પૈસા માગ્યા હતા. હવે, જ્યાં સુધી ચેઈન વેચીને લાંચની રકમ ગોઠવવાની બાબતનો સવાલ છે, ત્યાં જે સોની બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ ને રૂ. ૩૦૦૦/- આપ્યા હોવાનું આક્ષેપ છે, તેણે પોતાના નિવેદનમાં આંક-૪૦માં જણાવ્યું હતું કે બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ તેની પાસેથી એક સોનાની ચેઈન ખરીદી હતી અને તે સમયે બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ આ સાક્ષીને કહ્યું હતું કે જો તેને ચેઈન ન ગમે, તો તે તેને પરત કરી શકે છે અને એ રીતે આ સાક્ષીએ સોનાની ચેઈન પાછી લઈ અને બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ ને રૂ. ૩૦૦૦/- આપ્યા હતા. તેથી, સોની ના પુરાવા પણ આરોપીઓની સૂચના મુજબ સોનાની ચેઈન વેચી

હોવાની બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ ની કહાણીનું ખંડન કરે છે. એટલું જ નહીં, ફરિયાદી બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ યુ.વી. લેમ્પના પ્રયોગ અંગે તેને સમજ આપવામાં આવી હતી, તેની હાજરીમાં આરોપી નં.૧ની તલાશ લેવામાં આવી હતી, તેની સફારી શર્ટના ખિસ્સા પર એન્થ્રાસીન પાઉડર હાજર હતો વગેરે બાબતો અંગે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નહોતું, જે બાબત મૂળ મુદ્દા સુધી પહોંચે છે. આ પરિસ્થિતિઓમાં, આ કહી શકાય નહીં કે નીચલી અદાલતે આક્ષેપિત ચુકાદો અને નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ પસાર કરતાં કોઈ ભૂલ કરી હતી. ઉપરોક્ત દૃષ્ટિએ, આ અદાલતને સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચેના તાજેતરના નિર્ણયોના પ્રકાશમાં આ મુદ્દાનો વિચાર કરવો પડશે.

૧૦. નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલતમાં અપીલની સુનાવણીનું શાસન તથા નિયંત્રણ કરનારા સિદ્ધાંતો સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અત્યંત સંક્ષેપમાં સ્પષ્ટ કર્યા છે. “મુરલીધર @ ગિદ્દા અને અબ્ર. વિ. રાજ્ય કર્ણાટક”ના તાજેતરના ચુકાદામાં, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તાઓ નિર્ધારિત કરી છે. તે ચુકાદાના પરા ૧૨માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૧૨. નિર્દોષ છૂટકારાના વિરુદ્ધની અપીલોનો વિચાર કરતી વખતે, અપીલીય અદાલતે નીચેની બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ: (૧)

આરોપી વ્યક્તિની તરફેણમાં નિર્દોષતાનું અનુમાન રહે છે અને નીચલી અદાલતે તેના હિતમાં આપેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશથી તે અનુમાન વધુ દઢ બને છે, (૨) નિર્દોષ છૂટકારાના વિરુદ્ધની અપીલના ગુણદોષ પર વિચાર કરતી વખતે આરોપી વ્યક્તિ વાજબી શંકાના લાભનો હકદાર છે, (૩) યદ્યપિ નિર્દોષ છૂટકારાના વિરુદ્ધની અપીલો પર વિચાર કરતી વખતે અપીલીય અદાલતની સત્તા દોષસિદ્ધિ વિરુદ્ધની અપીલોમાં જેટલી વ્યાપક હોય છે, તોયે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા હકીકતોના નિષ્કર્ષને હલાવવાથી તે બચવું જોઈએ. એવું એટલા માટે કે નીચલી અદાલતને સાક્ષીઓની વર્તણૂક જોવાનો લાભ મળ્યો હતો. જો નીચલી અદાલત કેસના હકીકતો અંગે વાજબી દૃષ્ટિકોણ અપનાવે, તો નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં અપીલી અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવો ન્યાયોચિત નથી. જ્યાં સુધી નીચલી અદાલત દ્વારા પહોંચવામાં આવેલા નિષ્કર્ષ સ્પષ્ટપણે ખોટા ન હોય અથવા કાયદાના ભૂલભર્યા દૃષ્ટિકોણ પર આધારિત ન હોય, અથવા આવા નિષ્કર્ષો યથાવત્ રહે તો ગંભીર અન્યાય થવાની શક્યતા હોય, ત્યાં સુધી આવા નિષ્કર્ષોમાં હસ્તક્ષેપ કરવા અંગે અપીલી અદાલતની સંકોચભાવના સંપૂર્ણપણે ન્યાયોચિત છે, અને (૪) માત્ર એટલા માટે કે અપીલી અદાલત પુરાવાના પુનઃમૂલ્યાંકન અને પુનઃઅવલોકન પરથી ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ અપનાવવા પ્રેરાય છે,

જો અદાલત દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ દષ્ટિકોણ સંભવિત દષ્ટિકોણ હોય તો નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન્યાયોચિત નથી. પુરાવા અંગેના સંતુલિત દષ્ટિકોણો નીચલી અદાલતના ચુકાદામાં અપીલી અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપનું કારણ બનવા જોઈએ નહીં.

૧૧. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે “શિવશરણપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય”, જે.ટી. ૨૦૧૩ (૭) એસ.સી. ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

તે અપીલીય અદાલત સમગ્ર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવા સક્ષમ છે, છતાં, કેટલાક અન્ય સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું રહે છે અને એ ધ્યાનમાં રાખવું પડે છે કે નિર્દોષ છૂટકારો નિર્દોષતાની ઢિંગણા પૂર્વધારણાનું પરિણામ આપે છે.

૧૨. અહીં સર્વોચ્ચ અદાલતના “સતવીર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ દિલ્હી શ્રૂ સીબીઆઈ”, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૩૭૯૮ ના એક તાજેતરના નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો પણ પ્રાસંગિક રહેશે. તે કેસમાં, નીચલી અદાલતે એવું તારવ્યું હતું કે ફરિયાદ પક્ષ મૂળ આરોપી તરફથી માંગ અને સ્વીકાર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું હતું, અને તેથી, આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા ભ્રષ્ટાચારના આરોપોમાંથી તેને નિર્દોષ છોડવામાં આવ્યો હતો. જોકે, અપીલમાં, દિલ્હી વડી અદાલતે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ રદ કર્યો અને

ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળના આરોપોમાં આરોપીને દોષિત ઠેરવ્યો. તેનાથી અસંતુષ્ટ થઈને, મૂળ આરોપીએ સર્વોચ્ચ અદાલતનો આશરો લીધો અને સર્વોચ્ચ અદાલતે વડી અદાલતનો આદેશ રદ કર્યો. દિલ્હી વડી અદાલતનો આદેશ રદ કરતાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના પરાગ્રાફ-૩૭માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું;

“૩૭. વડી અદાલતે તેના અપીલીય અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતાં નીચલી અદાલતના નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને રદ કરતાં આ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલી મર્યાદાઓનો અતિક્રમ કર્યો છે. તેથી, તારણો માત્ર કાયદાની દૃષ્ટિએ ખોટાં જ નથી, પરંતુ કાયદાની દૃષ્ટિએ દૂષિત પણ છે. કિ.અ... નં. ૯૨૦/૨૦૧૧ ૩૧ માંથી રાજ્ય કેરળ વિ. સી.પી. રાવ (ઉપરોક્ત)ના નિર્ણયમાંથી સંબંધિત ફકરાઓ નીચે મુજબ ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:

“૧૩. આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા, અમને તે સુસ્થિર સિદ્ધાંતની યાદ અપાય છે કે જ્યારે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે ઉદ્ભવેલી અપીલમાં અદાલતને પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો હોય, ત્યારે અદાલતે આ બાબત સ્મરણમાં રાખવી જોઈએ કે વડી અદાલત દ્વારા ઉચ્ચારવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદાથી આરોપીની નિર્દોષતા ફરીથી વધુ એકવાર સ્થિર થાય છે. વડી

અદાલતના આવા નિર્ણય સામે, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં આ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપનો વ્યાપ સનવત સિંહ વિ. રાજ્ય રાજસ્થાન માં આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠ દ્વારા અત્યંત સંક્ષેપમાં આ રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. એસસીઆર પૃષ્ઠ ૧૨૯ પર, સુબ્બા રાવ, ન્યાયાધીશ (તત્કાલીન) એ સિદ્ધાંતો નીચે મુજબ તારવ્યા છે:

૯. ઉપરોક્ત ચર્ચાથી નીચેના પરિણામો પ્રાપ્ત થાય છે: (૧) અપીલીય અદાલતને નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશનો આધાર બનતી સાક્ષ્યસામગ્રીનું પુનરીક્ષણ કરવાની પૂર્ણ સત્તા છે; (૨) શિયો સ્વરૂપ કેસમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો, આવા અપીલનો નિકાલ કરતાં અપીલીય અદાલતના અભિગમ માટે યોગ્ય માર્ગદર્શિકા પૂરી પાડે છે; અને (૩) આ અદાલતના ચુકાદાઓમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલી વિવિધ શબ્દાવલિ, જેવી કે, (૧) ‘મહત્વપૂર્ણ અને અનિવાર્ય કારણો’, (૨) ‘સારા અને પૂરતા પ્રમાણમાં દૃઢ કારણો’, અને (૩) ‘મજબૂત કારણો’, અપીલીય અદાલતની નિર્દોષ

છૂટકારાના વિરુદ્ધની અપીલમાં સમગ્ર સાક્ષ્યસામગ્રીનું પુનરીક્ષણ કરવાની અને પોતાની સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની નિર્વિવાદ સત્તાને મર્યાદિત કરવા માટે આશયિત નથી; પરંતુ આવું કરતાં, તેને માત્ર તથ્યોના પ્રશ્નો ઉપર અસર ધરાવતા રેકૉર્ડ દરેક મુદ્દો તથા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશના સમર્થનમાં નીચલી અદાલતે આપેલ કારણોનું, તે તથ્યો અંગેના તેના નિષ્કર્ષ પર પહોંચતાં, ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ એટલું જ નહીં, પરંતુ પોતાના ચુકાદામાં તે કારણોનું પણ સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કરવો જોઈએ, જે તેને એવો નિષ્કર્ષ કાઢવા પ્રેરે છે કે નિર્દોષ છૂટકારો ન્યાયસંગત નહોતો.

આગળ, મરુગેસન, (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

૧૯. આ બાબતમાં કાનૂનનો પ્રારંભિક પરંતુ વિસ્તૃત વિચાર શિયો સ્વરૂપ વિ. કિંગ એમ્પરર ના ચુકાદામાં મળે છે, જેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વડી અદાલતની શક્તિ તે સમગ્ર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી સુધી વિસ્તરે છે, જેના આધારે નીચલી અદાલતે

નિર્દોષ છૂટકારોનો આદેશ આપ્યો હતો, અને ત્યારબાદ આ જરૂરી નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાનું રહે છે કે નિર્દોષ છૂટકારોનો આદેશ જાળવવો જરૂરી છે કે નહિ. પ્રિવી કાઉન્સિલના મત મુજબ સંહિતાએ આ બાબતમાં વડી અદાલતની શક્તિના પ્રયોગ પર કોઈ મર્યાદા મૂકી નથી, તેમ છતાં નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધની અપીલમાં અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે વડી અદાલતએ કેટલાક સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા આવશ્યક છે. શિયો સ્વરૂપના અહેવાલમાંના નીચેના બે અંશો સ્થિતિનું પૂરતું સારાંશ રજૂ કરે છે:

તેમના મતાનુસાર, ભારતમાં કેટલીક અદાલતોના ચુકાદાઓ દ્વારા પ્રતિષ્ઠાપિત જણાતી એ દૃષ્ટિ માટે કોઈ આધાર નથી કે વડી અદાલતને તથ્યના પ્રશ્ન પર નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને ફેરવવાની કોઈ શક્તિ અથવા અધિકારક્ષેત્ર નથી, સિવાય એવા કેસોમાં કે જેમાં નીચલી અદાલતે ‘અડિયાળ ભૂલ’ કરી હોય, અથવા ‘અસમર્થતા, મૂર્ખતા અથવા તર્કવિરુદ્ધતા’ને કારણે આવા

‘તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો’ પર પહોંચી હોય કે જે
‘ન્યાયના સ્પષ્ટ વિપથન’ને જન્મ આપે, અથવા
અન્ય કોઈ રીતે પોતાને એવી રીતે ચલાવી હોય કે
જેના પરિણામે ન્યાયનું સ્પષ્ટ વિપથન થયું હોય,
અથવા બચાવપક્ષ દ્વારા છેતરાઈ ગઈ હોય, જેથી
સમાન પરિણામ સર્જાય. ભાર આપેલો છે)

સંહિતાની કલમ ૪૧૭, ૪૧૮ અને ૪૨૩ વડી અદાલતને
નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ જે પુરાવા પર આધારિત હતો,
તેની સમગ્રતાએ પુનરીક્ષા કરવા અને તે પુરાવાના આધારે
નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે સંપૂર્ણ સત્તા આપે છે કે નિર્દોષ
છૂટકારાનો આદેશ રદ કરવો જોઈએ. સંહિતામાં સ્પષ્ટ
રીતે આવું જ જણાવવામાં આવ્યું ન હોય ત્યાં સુધી, આ
સત્તા પર કોઈ મર્યાદા મૂકવી ન જોઈએ. પરંતુ સંહિતાથી
પ્રદાન કરાયેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અને તથ્યો
અંગે તેના નિષ્કર્ષો પર પહોંચતાં પૂર્વે, વડી અદાલતે
હંમેશા નીચેની બાબતોને યોગ્ય ભાર અને વિચાર
આપવો જોઈએ અને આપશે: (૧) સાક્ષીઓની
વિશ્વસનીયતા બાબતે નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશના
અભિપ્રાયો; (૨) આરોપીની તરફેણમાં નિર્દોષતાનું

અનુમાન, જે અનુમાન તેના દ્રાવલમાં તેને નિર્દોષ છૂટકારો મળ્યો હોવાના તથ્યથી નિશ્ચિતપણે કમજોર થતું નથી; (૩) કોઈપણ સંદેહનો લાભ મેળવવાનો આરોપીનો અધિકાર; અને (૪) સાક્ષીઓને જોવાનો લાભ મેળવનાર ન્યાયાધીશે પહોંચાડેલા તથ્યના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવા બાબતે અપીલી અદાલતની સંયમિતતા. જોકે, આ રીતે જણાવવાનું એટલું જ કહેવાનું છે કે અપીલના નિવેડામાં વડી અદાલત ન્યાયના વહીવટમાં સુવિખ્યાત અને માન્ય નિયમો તથા સિદ્ધાંતો અનુસાર જ વર્તશે.

૨૦. શિઓ સ્વરૂપમાં પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના સિદ્ધાંતોનું આ અદાલત દ્વારા ત્યારપછીના અનેક ચુકાદાઓમાં સતત અનુસરણ કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં ઉદાહરણરૂપે નીચેના પર સંદર્ભ આપી શકાય છે: તુલસીરામ કાનુ વિ. રાજ્ય, બલબીર સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, એ.જી. અગરવાલ વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, ખેડુ મોહતોન વિ. બિહાર રાજ્ય, સંબાસીવન વિ. કેરળ રાજ્ય, ભગવાન સિંહ વિ. એમ.પી. રાજ્ય અને ગોવા રાજ્ય વિ. સંજય ઠાકરન.

૨૧. શેઓ સ્વરૂપ બાદ અડધી સદીથી વધુના વિકાસ પછી ઊભરી આવેલી આ મુદ્દા સંબંધિત કાનૂની સ્થિતિનું સંક્ષિપ્ત નિવેદન ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્યના અદાલતના પરા જરમાં મળે છે. તેથી, તેનો ઉપયોગી રીતે નીચે ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે:

“જર. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા વિચારપૂર્વકના મતે, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે અપીલીય અદાલતની સત્તાઓ સંબંધિત નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો પ્રગટ થાય છે:

(૧) અપીલ અદાલતને નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશનો આધાર બનેલા પુરાવાની સંપૂર્ણ સમીક્ષા, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે।

(૨) ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ અથવા શરત મૂકતી નથી અને અપીલીય અદાલત સમક્ષ રહેલા

પુરાવાના આધારે તે તથ્ય અને કાયદા સંબંધિત પ્રશ્નો પર પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે.

(૩) ‘પર્યાપ્ત અને પ્રબળ કારણો’, ‘યોગ્ય અને પૂરતાં આધાર’, ‘અતિ મજબૂત પરિસ્થિતિઓ’, ‘તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો’, ‘સ્વચ્છ ભૂલો’ વગેરે જેવી વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ નિર્દોષ છૂટકારાના નિર્ણય સામેની અપીલમાં અપીલીય અદાલતની વ્યાપક સત્તાને સીમિત કરવા માટે ઇરાદાપૂર્વક નથી. આવી શબ્દરચનાઓનું સ્વરૂપ અપીલીય અદાલતની નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ ન કરવાની અનિરુદ્ધતાને વધુ પ્રબળતાથી વ્યક્ત કરવાનું છે, ન કે અદાલતની પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની અને પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની સત્તાને કુંઠિત કરવાનું છે.

(૪) અપીલીય અદાલતે, તેમ છતાં, એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કિસ્સામાં આરોપીના પક્ષમાં ઢિગુણ અનુમાન રહેલું છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત અનુસાર, કે દરેક વ્યક્તિને દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી નિર્દોષ માનવામાં આવશે, તેને નિર્દોષતાનું અનુમાન

પ્રાપ્ત થાય છે. દ્વિતીય, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો મેળવ્યો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ મજબૂત, પુનઃપુષ્ટ અને દઢ બને છે.

(૫) જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.”(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૨૨. આ સંબંધમાં કાનૂનનો બીજો એક મહત્વપૂર્ણ પાસો, જેનું ધ્યાન દોરવું આવશ્યક છે, તે એ છે કે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા દોષસિદ્ધિના આદેશને સમર્થન આપતા અથવા તેને રદ કરતા વડી અદાલતના આદેશ સામે સર્વોચ્ચ અદાલતમાં અપીલ આ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલત દ્વારા પરવાનગી આપવાના આધારે નિર્ભર છે. તેમ છતાં, જો નીચલી અદાલતે આપેલો નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ વડી અદાલત દ્વારા દોષસિદ્ધિના આદેશમાં ફેરવવામાં આવતો હોય અને આરોપીને મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા ૧૦

વર્ષથી વધુની કેદની સજા કરાવવાની હોય, તો સર્વોચ્ચ અદાલતમાં અપીલ માટેની પરવાનગીનો નિયમ લાગુ પડતો નથી અને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭૯ આવા બનાવમાં આરોપીને અપીલ કરવાનો વૈધાનિક અધિકાર આપે છે. તેથી ઉપરોક્ત ભેદને ધ્યાનમાં રાખવો આવશ્યક છે અને નીચલી અદાલતે આપેલા નિર્દોષ છૂટકારાને વડી અદાલત દ્વારા બદલવામાં આવતાં આદેશ સામે સર્વોચ્ચ અદાલતમાં અપીલને વિશેષ દરજ્જો આપવાનો ધારાસભ્યનો આશય પણ યોગ્ય રીતે નોંધવો જોઈએ. આ મુદ્દો સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજ્ય રાજસ્થાન વિ. અબ્દુલ મન્નાન મામલામાં નીચે મુજબ, જોકે ભિન્ન સંદર્ભમાં, વિચારેલો હતો: (એસસીસી પૃષ્ઠ ૭૦-૭૧, પેરા ૧૨)

૧૨. ઉપર નોંધાયેલા તારણોથી સ્પષ્ટ છે કે દોષસિદ્ધિના ચુકાદાને વડી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં ફેરવ્યો હતો. તેથી, સૌપ્રથમ અને મુખ્ય પ્રશ્ન, જે અમારે વિચારવાનો છે, એ છે કે કયા સંજોગોમાં આ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ. નિર્દોષ છૂટકારાના

આદેશ સામે રાજ્ય દ્વારા દાખલ થતી અપીલ આ અદાલતમાં માત્ર અદાલતની પરવાનગીથી જ ચાલવા યોગ્ય બને છે. તેના વિપરીત, જો નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો વડી અદાલત દ્વારા રદ કરવામાં આવે અને આરોપીને મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા ૧૦ વર્ષથી વધુની કેદની સજા ફટકારવામાં આવે, તો ભારતના સંવિધાનની અનુચ્છેદ ૧૩૪(૧)(એ) અને ૧૩૪(૧)(બી) તથા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭૮ની જોગવાઈઓને આધીન રહી, આરોપીના અપીલના અધિકારને સંપૂર્ણ અધિકાર તરીકે ગણવામાં આવે છે. આને ધ્યાનમાં લેતાં સ્પષ્ટ છે કે નિર્દોષ છૂટકારાની સામેની અપીલનું વિચારણું, આ અદાલતમાં દાખલ થતી સામાન્ય અપીલની તુલનામાં, થોડા ભિન્ન માપદંડો પર કરવામાં આવે છે.

૨૩. નીચલી અદાલત દ્વારા અપાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલ પર વિચાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાનાં કાનૂની સિદ્ધાંતોનું નિરૂપણ કર્યા બાદ, હવે

આપણે વર્તમાન મામલામાં આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપતાં નીચલી અદાલતે નોંધેલા કારણો તથા વડી અદાલતે ઉક્ત નિષ્કર્ષને ઉલટાવીને અપીલકર્તા- આરોપીને દોષિત ઠરાવી સજા ફરમાવતાં અપનાવેલા કારણોની તપાસ તરફ આગળ વધી શકીએ છીએ.”

૧૩. તેથી, ઉપરોક્ત કારણો અને ઉપર જણાવાયેલા નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લેતાં આ અદાલતને નીચલી અદાલતે લીધેલા અભિપ્રાયથી ભિન્ન અભિપ્રાય લેવા દેતાં નથી. આ મામલે મૂળ આરોપી નં. ૧ અને ૨-પ્રતિવાદીઓએ, અહીં, તેમની સામે આક્ષેપિત ગુનો કર્યો હોવાનું સંશયાતીત રીતે સાબિત થયું નથી. તેથી, વર્તમાન અપીલ ફગાવી દેવા યોગ્ય છે.

૧૪. પરિણામે, આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને રદ કરવામાં આવે છે. નીચલી અદાલતનો, તારીખ: ૩૧.૧૨.૨૦૦૫નો, ચુકાદો અને આદેશ પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. આરોપીના જામીનપત્રો, જો કોઈ હોય અને જામીન પર હોય, તો રદ કરવામાં આવે છે. આરસીપી તાત્કાલિક સંબંધિત નીચલી અદાલતમાં પરત મોકલવામાં આવે.

(ન્યાયમૂર્તિશ્રી કે.જે. ઠાકર)

ઉમેશ

વિષય: ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૩(૧)(સી) અને ૧૩(૨) મુજબ ના કેસ હેઠળ થયેલ હુકમ સામે અપીલ.

This judgment has been translated using AI Tool

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.